

EDUSKUNTA

Valtiovarainvaliokunta

sara.kuitunen@eduskunta.fi

Lausunto asiassa Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2027 - 2030, VNS 3/2026 vp

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy kiittää mahdollisuudesta lausua otsikon mukaisesta selonteosta.

Hyvinvointialueiden talouden eriytymiskehitys jatkuu ja tarve lisärahoitukselle kasvaa

Hyvinvointialueiden talouden eriytymiskehitys säilyy ja aiheuttaa tulevaisuudessa haasteita sekä valtiontaloudelle että väestön palvelujen yhdenvertaisuudelle. Lisärahoitustarvetta koskevat riskit ovat kehyskaudella huomattavasti suuremmat edelliseen nähden. Eriytymiskehitystä on erittäin vaikea kääntää, vaikka rahoituslain III vaiheen muutoksiin sisältyy elementtejä rahoituskehityksen tasaamiseksi. Vuosittaisen rahoituksen epätasapainon lisäksi hyvinvointialueiden tilinpäätöksissä 2025 kattamattoman alijäämän määrä oli 1,9 mrd. euroa samaan aikaan, kun taseen alijäämiä oli koko maan tasolla 1,7 mrd. euroa.

Rahoitusmallin mukainen rahoituksen kehitys vastaa laskennallista palvelutarvetta ja kustannustason muutosta lähinnä vain niillä alueilla, joilla sekä palvelutarpeen laskennallinen kasvu että asukasluvun kasvu ovat vuosittain keskimääräistä suurempaa. Näillä alueilla keskimääräistä suotuisampi rahoituksen kehitys antaa paremmat edellytykset vastata väestön palvelutarpeisiin. Muilla alueilla rahoituksen kehitys on niukempaa kuin alueen palvelutarpeen ja kustannustekijöiden muutokset ja rahoituksen riittävyys edellyttää merkittäviä kustannuskehitystä vähentäviä muutoksia alueen palvelujärjestelmään.

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy

www.hyvil.fi

etunimi.sukunimi@hyvil.fi

Y-tunnus: 3324881-1

Välfärdsområdesbolaget Hyvil Ab

www.hyvil.fi

fornamn.efternamn@hyvil.fi

FO-nummer: 3324881-1

Rahoituksen kiristäminen ja alijäämien kattaminen on vaikea yhtälö

Kehyskauden loppuun, vuoteen 2030 saakka, hyvinvointialueiden rahoituksen arvioidaan koko maan tasolla kasvavan noin 10 % vuodesta 2026. Aluekohtaisesti rahoituksen kehitysarviot vuodesta 2026 vuoteen 2030 kuitenkin vaihtelevat merkittävästi ja ovat välillä +0,9 % - 18,5 %. Kehyskaudella myös arvioidaan, että kolmella alueella valtionrahoitus ei kasva lainkaan vuodesta 2026 aina vuoteen 2028 saakka. Hintatason muutoksen arvioidaan olevan samalla ajanjaksolla vuosittain noin 3 %. Myös rahoituksen arvioitu tuleva kehitys näyttäytyy alueellisesti hyvin eriytyneenä.

Hyvinvointialueiden taloutta ohjaavaan rahoituskehitykseen kehyskaudella vaikuttaa erityisesti arvioitu indeksikehitys, rahoituksen jälkikäteistarkistuksen muutokset, suunnitellut asiakasmaksu- ja tehtävämuutokset sekä valtiontalouden säästötoimet. Julkisen talouden sopeutustarve on sinänsä ymmärrettävää. Hyvinvointialueiden jo valmiiksi eriytyneen talouden kehityksen ja alijäämien kattamisajankohdan kanssa yhtä aikaa ajoittuvat ylimääräiset säästöt ovat kuitenkin vaikeasti toteutettava yhtälö ilman julkisen palvelulupauksen uudelleen tarkastelua. Valtiontalouden säästöt ehdotetaan hyvinvointialueiden rahoitusta koskevan lain muutoksessa toteutettavaksi esimerkiksi siten, että palvelutarpeen arvioidusta kasvusta johtuvasta kustannusten kasvusta huomioidaan hyvinvointialueiden rahoituksessa jatkossa vain 60 %. Hyvil kiinnittää huomiota siihen, että mekanismin vaikutus on myös ajassa kumuloituva, mikä tulee vaikeuttamaan palvelujen järjestämistä jatkossa.

Asiakasmaksu- ja tehtävämuutokset sekä erät valtionavustukset

Puhtaiden valtionhallinnon säästötoimien lisäksi hyvinvointialueille kohdistuu asiakasmaksu- ja tehtävämuutoksia, jotka vähentävät valtionrahoitusta. Näissä merkittävä painoarvo on asiakasmaksujen korotuksilla. Valmisteilla on sekä terveydenhuollon asiakasmaksujen korotuksia että asiakasmaksujen korotuksia osana mm. sosiaalihuoltolain uudistusta. Hyvinvointialueiden vuoden 2027 rahoituksen tehtävämuutoksista asiakasmaksut muodostavat pääosan 183 milj. euron valtionrahoituksen vähennyksestä ja asetelma säilyy kehyskaudella.

Hyvil kiinnittää huomiota siihen, että asiakasmaksumuutoksia on tehty hallituskaudella useita. Hyvinvointialueet ovat jo nyt raportoineet kasvavista ongelmista kerryttää valtionrahoituksen leikkausta vastaavaa asiakasmaksutuloa. Lisäksi luottotappioiden arvioidaan kasvavan merkittävästi tulevina vuosina mikä entisestään vähentää korvaavaa maksukertymää. Vaikeudet asiakkaiden maksukyvyssä ja tilanteen vaatimat asiakaskohtaiset toimenpiteet kasvattavat myös hyvinvointialueiden hallinnollisen työn määrää. Tehtävä- ja asiakasmaksumuutosten valmistelussa tulee kiinnittää

erityistä huomiota muutosten yhteisvaikutusten arviointiin ja toteuttaa taloudellisten vaikutusten arviot läpinäkyvästi.

Hyvinvointialueille ja Helsingin kaupungille esitetään kohdennettavaksi 25 milj. euroa alueellisen sote -järjestötoiminnan sekä terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyön kehittämisen valtionavustushankkeisiin. Vastaavasti suoria järjestöavustuksia kuitenkin leikataan 50 milj. euroa lisää. Järjestöleikkaukset ajoittuvat samaan aikaan hyvinvointialueiden mittavien sopeutusten kanssa, mikä voi synnyttää palvelu- ja erityisesti ehkäisevään ja varhaisen tuen palveluihin. Alueellisesti kohdennettavissa olevat valtionavustushankkeet voivat edellyttää merkittävästi hallinnollista työtä hyvinvointialueilta ja jatkovalmistelussa tulisi painottaa mahdollisimman kevyttä ja vaikuttavaa hallinnointi- ja toteutustapaa.

Vuodelle 2027 esitetään kohdennettavaksi myös 40 milj. euron määrääkainen valtionavustushankerahoitus sosiaali- ja terveystalouden palvelujen kehittämiseksi, painopisteenä mm. hoidon jatkuvuus, omaishoito, lasten ja nuorten palvelujen parantaminen. Hyvil painottaa, että avustusten jatkovalmistelussa tarkemmat yksityiskohdat tulee valmistella siten, että hyvinvointialueiden palvelujärjestelmää kehitetään kokonaisuutena ja mahdollistetaan parhaiden käytäntöjen leviäminen kaikille hyvinvointialueille. Hankkeiden hallinnoinnin tulee olla mahdollisimman kevyttä ja vaikuttavaa.

Rahoituksen riittävyys ja palvelujärjestelmän tilanne

Hyvinvointialueiden eriytyneenä säilyvän talouden ja rahoituskehitysarvion vuoksi rahoituksen riittävyyden tarkastelu koko maan tasolla voi muodostaa erilaisen kokonaiskuvan tilanteesta kuin rahoituksen riittävyyden aluekohtainen tarkastelu. Julkisen talouden suunnitelmassa todetaan, että rahoituksen riittävyyttä on arvioitu talouden tunnuslukujen kautta ja tehdyn analyysin perusteella on tunnistettu niukasta rahoituksesta ja sopeutustarpeesta johtuva riski rahoituksen riittävyydelle ja lisärahoitustarpeelle kehyskaudella. Hyvil yhtyy tähän näkemykseen ja pitää kehitystä ilmeisenä.

Osalle alueista palvelujärjestelmän sopeutustarve jatkuu vuodesta toiseen voimakkaana niukan rahoituskehityksen vuoksi. Tällainen kehityskulku johtaa ajassa jatkuvasti vaikeutuvaan sopeutuskierrookseen mikä todennäköisesti tulee heijastumaan palvelujen järjestämisen edellytyksiin ja tulee myös näkymään kehyskauden palvelujärjestelmää koskevien selvitysten tuloksissa.

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy

Arja Pesonen
ekonomisti